

JULIUSZ SŁOWACKI

KORDIAN

- utwór miał być repliką na III cz. „Dziadów”. Słowacki chciał swym dramatem przewyższyć „Dziady” m.in. w sprawach natury psychologicznej (stworzył pełny portret Kordiana). Nowością miała być też interpretacja zrywu i przyczyn jego niepowodzenia - Słowacki chciał zbudzić poczucie pełnej odpowiedzialności narodu za los powstania („Polska Winkelriedem narodów” jako polemika z hasłem „Polska Chrystusem narodów”)
- Słowacki planował kolejne części dramatu

treść:

Utwór rozpoczyna Przygotowanie, w którym w noc przełomu między XVIII a XIX wiekiem diabły tworzą przywódców polskiego powstania. Prolog, w którym trzy osoby wiodą dyskurs, jest polemiką z Mickiewiczem na temat roli poezji. W akcie I 15-letni Kordian słucha opowieści starego sługi Grzegorza, które mają być dla niego wskazówką w życiu. Jednak życie chłopca determinuje nieszczęśliwa miłość - próbuje on popełnić samobójstwo. W akcie II Kordian podejmuje podróż po Europie, która przynosi wielkie rozczarowania. Akt ten kończy monolog na szczycie Mont Blanc. Akcja aktu III rozgrywa się w Polsce. Odbywa się koronacja cara Mikołaja na króla Polski. Kordianowi - podchorążemu nie udaje się na zebraniu w podziemiach katedry przekonać spiskowców do planu zgładzenia cara. Postanawia sam dokonać zamachu, jednak pada u progu carskiej sypialni rażony wytworami własnej wyobraźni. Zostaje umieszczony w szpitalu wariatów, gdzie toczy się kluczowy dla utworu spór Kordiana z Doktorem. Na placu Saskim Kordian zyskuje uznanie księcia Konstantego, gdyż przeskakuje na koniu przez piramidę z bagnetów. Konstanty szantażując brata ujawnieniem kulisów jego życia, uzyskuje ułaskawienie dla skazanego wcześniej na śmierć Kordiana. Zakończenie nie jest jasne - nie wiadomo, czy adiutant zdąży z rozkazem na miejsce egzekucji.

• Charakterystyka Kordiana – młodzieniec ze szlacheckiej rodziny, marzycielski, wrażliwy, skłonny do melancholii, ulega zmiennym nastrojom i depresji, czuje smutek i zniechęcenie do życia. Jego przyjaciel popełnił samobójstwo, on sam zastanawia się, czy warto żyć. Trawiony jest romantyczną chorobą wieku (apatia, brak poczucia sensu życia). Jest poetą – poznajemy jego wiersz. Po nieudanej próbie samobójczej odbywa podróż po Europie, podczas której traci wiarę w ludzką uczciwość, prawdziwą miłość i szczerą religijność. Postanawia oddać się służbie ojczyźnie, walczyć o wyzwolenie narodu. Staje się patriotą gotowym do poświęcenia życia dla dobra zbiorowości. Jego walka jest samotna i desperacka.

• Słowacki stworzył szczegółowy portret psychologiczny swego bohatera, by pokazać, że powstanie prowadzili ludzie do tego nieprzygotowani, tacy jak Kordian - o romantycznej psychice, bez sprecyzowanego programu działania

- istnieje duży związek biografii Kordiana z przeżyciami samego Słowackiego (który w młodości kochał się nieszczęśliwie w Ludwice Śniadeckiej, oraz przeżył samobójczą śmierć przyjaciela)

PRZYGOTOWANIE

Ocena powstania listopadowego zawarta w scenie Przygotowania

- diabły tworzą ważne postacie historyczne, które odegrają rolę w nadchodzącym wieku, są to Napoleon oraz przywódcy powstania listopadowego
- szatan zleca Mefistofelesowi, żeby „obłąkał jakiegoś żołnierza”

Chłopicki (nie uwzględnia mas ludowych w walce)

Czartoryski (nieskrytykowana postać, zwrócona uwaga na umiejętności dyplomatyczne księcia)

Skrzynecki (tchórzliwy, nie potrafi podejmować szybko decyzji)

Niemcewicz (starzec żyjący wspomnieniami)

Leleweł (niezdecydowany, bez koncepcji działania)

Krukowiecki (zdrajca, który opuścił naród)

po części szatańskiej następuje część anielska (modlitwa archanioła do Boga, by ulitował się nad Polską)

PROLOG

- fragment dotyczący roli poezji w życiu narodowym
- Pierwsza Osoba Prologu nawiązuje do idei mesjanistycznej
- Druga Osoba Prologu proponuje tworzenie poezji tyrtejskiej
- Trzecia Osoba Prologu chce obudzić naród, by podjął walkę do ostatniej kropli krwi

AKT I

- monolog Kordiana, który nie ma żadnego celu w życiu, odczuwa pustkę i gorycz a w świecie dostrzega jedynie przemijanie. Jesienna natura budzi w nim smutek, cierpienie. Czuje wewnętrzną słabość, porównuje się do więdnącego drzewa. Ma świadomość własnej niezdolności do czynu, do podjęcia jakiejś decyzji. Myśli o samobójstwie, wspomina samobójczą śmierć przyjaciela. Pragnie odnaleźć jakiś cel nadający sens życiu.

- opowieści Grzegorza (Grzegorz to stary sługa w szlacheckiej rodzinie Kordiana, dawny wiarus napoleoński)

Opowieść o Janku, co psom szył buty (mimo że Janek początkowo nie miał celu w życiu, był przyczyną zmartwień matki, nie chciał się uczyć – w końcu dzięki własnej pomysłowości i propozycji, że będzie psom króla szył buty, osiągnął życiowy sukces)

Opowieść z czasu kampanii napoleońskiej w Egipcie (Napoleon zagrzewający żołnierzy do walki, wizja rycerza w zbroi przebijającego dzidą smoka)

Opowieść o panu Kazimierzu (Kazimierz wraz z Grzegorzem wzięty do niewoli przez Moskali w 1812 roku i zesłany na Sybir wzniecił bunt, stanął w obronie godności jeńców, zabił tatarskiego pułkownika, za co zapłacił życiem)

reakcja na opowieść Grzegorza, pokazującego drogę patriotyzmu i służby ojczyźnie „ja nie mam wiary”

- kolejny monolog Kordiana - nawiązujący do „Hamleta” Szekspira („żyć? albolie nie żyć?”). Brak wiary, poczucie bezsilności, zagubienia w niepoznawalnym świecie. Pragnienie odnalezienia nowych dróg, celów i jednocześnie świadomość, że nie jest możliwe wyjście z zaklętego koła miłości.
- obraz młodszej miłości do starszej od Kordiana Laury, która nie rozumie jego miłosnych uniesień
- próba samobójcza (nieudana)

AKT II

- dotychczas Kordianowi ukazywały świat lektury. Teraz ten obraz konfrontuje z rzeczywistością. Okazuje się, że literatura idealizuje świat.
- **Londyn** - niegdyś przekonany, że kraj wolny to kraj szczęśliwy, Kordian widzi, że w Anglii rządzi pieniądź, a ustrój tu panujący nie daje wszystkim równych szans (nauki od dozorcę spotkanego w londyńskim James Parku, który uświadamia, że za pieniądze można zdobyć wszystko – tytuły, stanowiska; spacerujący mężczyzna, który wydaje się Kordianowi nieszczęśliwym kochankiem, a jest dłużnikiem ukrywającym się przed wierzycielami).

Na skałach w Dover Kordian czyta „Króla Leara” Szekspira

- **Włochy** - romans z Wiolettą uświadamia mu sprzedajność kobiet (wystawia kochankę na próbę, mówi, że stracił pieniądze, prowadzi z nią ironiczną grę – przekonuje się, że związała się z nim nie ze względu na uczucie, ale dla pieniędzy)

- **Watykan** - papież (ukazany w sposób groteskowy, towarzyszy mu papuga wykrzykująca facyńskie słowa i nazwana Luterkiem) nie chce pobłogostawić garści ziemi skropionej krwią Polaków, ponieważ nie zamierza narazić się możliwym tego świata. „Niech się Polaki modlą, czczą cara i wierzą”- papież wzywa Polaków do posłuszeństwa carowi . Kordian przekonuje się, że papież nie jest autorytetem moralnym. Scena nawiązuje do postaci Grzegorza XVI, który pod naciskiem zaborczych państw potępił powstanie listopadowe.
- **Monolog na szczycie Mont Blanc**

- fantastyczny charakter sceny (pod jej koniec bohater przenosi się na chmurze do Polski)
- pierwszą część monologu stanowią wrażenia Kordiana związane z niezwykłością miejsca, w jakim się znalazł (fascynacja groźną i wspaniałą naturą)
- słowami „jam jest posąg człowieka na posągu świata” wyraża przekonanie o własnej wartości. Przemawia przez niego duma, poczucie potęgi, egocentryzm, indywidualizm
- dokonuje się przełom w jego duszy - pragnie działać, być bojownikiem o wolność, stać się przewodnikiem ludzi („gdyby się tak wdrzeć na umysłów górę”)
- Kordian wypowiada zdanie-hasło „Polska Winkelriedem narodów” - wyraźnie polemiczne z mickiewiczowskim „Polska Chrystusem narodów” (Słowacki widzi w Polakach nie męczenników, ale żołnierzy. Winkelried to rycerz szwajcarski, który w trakcie bitwy wbił sobie w piersi włócznię wroga, umożliwiając towarzyszom przedarcie się i zwycięstwo. Interpretowane w tym kontekście powstanie 1830 - uniemożliwiło interwencję rosyjską we Francji i Belgii i otworzyło drogę innym uciesnionym narodom do niepodległości. Słowacki przenosi więc religijny mesjanizm Mickiewicza na płaszczyznę historii i polityki, nakazuje ponadto Polakom, by w walce byli gotowi do wszelkich poświęceń, by postępowali przy tym jak rycerze, a nie jak męczennicy. Nakazuje im czyn, a nie bierność - jaką niosła ze sobą jego zdaniem koncepcja oczekiwania na moment zbawienia i wolności. Słowacki bowiem błędnie interpretował mesjanizm Mickiewicza jako pokorne znoszenie tego, co los zsyła Polsce.)

WINKELRIED – postać legendarna. W bitwie wojsk szwajcarskich z wojskiem austriackim pod Sempach w 1386 roku ruszył do boju z okrzykiem „droga do wolności”, kierując na siebie uderzenie przeciwników. Spowodował powstanie wyłomu w szrankach nieprzyjaciela, dzięki temu atak Szwajcarów zakończył się pokonaniem wojsk nieprzyjaciela.

Funkcja motywu Winkelrieda: podkreślenie sensu czynu, działania (Polska – Winkelried narodów Europy; Kordian chce być Winkelriedem dla Polaków, ale nie udaje mu się zrealizować zamiarów)

Akt III

Kordian jako szlachecki rewolucjonista

SCENA W PODZIEMIACH KATEDRY

- gdy Kordian powraca do Polski, trwają uroczystości koronacji cara na króla Polski
- Kordian przystępuje do ruchu spiskowego, w stroju żołnierza Szkoły Podchorążych i masce na twarzy uczestniczy w spotkaniu w podziemiach katedry, podczas którego rozważany jest zamiar dokonania zamachu na cara
- Prezes (nawiązanie do postaci Niemcewicza) prowadzący spotkanie chce odwieść spiskowców od zamiaru zamachu na cara (obawia się rozlewu krwi, opinii całej europejskiej społeczności, kary Boga, uważa, że spiskowców jest za mało i nie są przygotowani do walki)
- Kordian chce dokonania zabójstwa (uważa, że cały naród poprze spiskowców, sądzi, że jest na tyle silny, by poprowadzić walczących, twierdzi, iż wystarczy zabić cara, by Polska stała się wolna)
- następuje głosowanie – zwyciężają zwolennicy Prezesa
- Kordian zrywa swoją maskę, deklaruje, że sam dokona zabójstwa
- w scenie w podziemiach katedry Kordian jawi się jako człowiek bardzo szlachetny, który chce poświęcić życie na ołtarzu ojczyzny. Jego program polityczny jest jednak naiwny - sądzi, że wystarczy zabicie cara, by sytuacja w Polsce zmieniła się (polemika z Prezesem). Kordian to romantyczny zapaleniec, kierujący się emocjami.

SCENA PRZED KOMNATĄ CARA

- Kordian planuje wykorzystać fakt pełnienia przez niego warty przy drzwiach carskiej sypialni na zamku
- scena fantastyczna (obecność diabła, uosobionych wytworów wyobraźni Kordiana), rozgrywająca się w mrocznej scenerii
- drogę do sypialni zastępują mu Strach i Imaginacja, wytwory wyobraźni bohatera, uosobione jego myśli, uczucia, obawy dotyczące konsekwencji czynu
- obraz Widma, które zmywa z podłogi krew, ale nie może jej usunąć (zbrodnia carobójstwa na trwałe wpisze się w polską historię, będzie zarzewiem konfliktów)
- Kordian mdleje i nie zabija cara
- scena przed komnatą cara symbolizuje słabość Kordiana. Nie jest on tchórzem, ale pada rażony wytworami chorej wyobraźni. Postrzega teraz zabójstwo jako czyn niemoralny, krwawy koszmar. Nie boi się natomiast o własne życie, gdyż nim gardzi.

SCENA W SZPITALU WARIATÓW

- scena w szpitalu wariatów pokazuje bezsens działania takich jak Kordian - szlacheckich rewolucjonistów. Doktor-diabeł na przykładzie wariatów, którzy też myślą, że poświęcają się dla innych (jeden uważa, że nosi glob na swoich barkach, drugi - że był krzyżem Chrystusa) ukazuje sposób myślenia szlacheckich rewolucjonistów. Pomysł, że mała grupa ludzi bez sprecyzowanego programu działania może przynieść wolność, jest obłądem, szaleństwem.
- Doktor to diabeł lub wytwór wyobraźni Kordiana, projekcja jego myśli (dowód jego wewnętrznego rozdarcia między wiarą w szlachetność wyznawanej idei a zwątpieniem w jej skuteczność)

Ocena idei poświęcenia dla narodu dokonana przez Kordiana:

- poświęcenie dla narodu jest czynem wyjątkowym, szlachetnym a patriota walczący o wolność to wybraniec Boga, który poprzez swoje działania zbliża się do aniołów
- złożenie ofiary narodowi jest naśladowaniem Chrystusa
- udział w walce o wolność dowodzi wielkości człowieka

Ocena idei poświęcenia dla narodu dokonana przez Doktora:

- idea poświęcenia dla narodu niszczy też samych walczących (daremność poświęcenia)
- spiskowcy nie są w stanie stworzyć niczego trwałego
- wielkie czyny jednostek są potrzebne poetom, by mieli o czym pisać
- cierpienie za naród może być równie szalone jak przekonania obłąkanych

- Charakterystyka ludu warszawskiego

- sceny przed zamkiem królewskim przed koronacją cara i po niej
- postawy widzów koronacji są zróżnicowane. Dla jednych to tylko piękne widowisko, inni dostrzegają dramatyzm sytuacji (stary żołnierz, który śpiewa „Boże, pochowaj nam króla”))
- po koronacji księżę Konstanty uderza kobietę z dzieckiem zagrażającą drogę - to wyzwala w ludziach agresję. Lud zrywa czerwone płótno z estrady. Akt rozrywania czerwonego sukna - symbol nastrojów (czerwień-krew). Buntownicze postawy uśmierza pieśń nieznanego (zakamuflowana idea szlacheckiego rewolucjonizmu) – „idźcie spać!/ My weźmiemy win puchary/By je w szklany sztylet zlać.”

OCENA PRZYCZYŃ KLĘSKI POWSTANIA LISTOPADOWEGO:

- powstanie miało nieudolnych przywódców

- błędem było niewykorzystanie nastrojów ludu i niewłączenie go do walki
- powstanie prowadzili ludzie nieprzygotowani do takiej roli, zapaleńcy bez precyzyjnego planu działania, naiwni romantycy, wrażliwi indywidualiści